

Entrevista a Emilio Attard

“La imbecilitat de ‘Comunitat Valenciana’ és meua”

Emilio Attard (València, 1915), president honorari del consell d'administració del Banc de l'Exportació. Va presidir, entre altres, la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats

S 'ha resignat a la jubilació, senyor Attard?

—Sí, perquè em vaig jubilar quan em vaig dedicar a la política. Em vaig donar de baixa de la professió d'advocat perquè no es podia servir els que l'havien elegit i els que et paguen alhora.

—Vostè prové d'una saga de mallells, ¿conserva memòria familiar sobre els seus?

—El cognom Attard és africà, i vol dir 'merceder de roses'. Són africans lincats a Malta i italianitzats perquè van enllaçar amb el comte di Cavour, el fundador del *Risorgimento*. I després van arribar ací, segons la versió

romàntica, per no sotmetre's al domini anglès de Malla, però també podia ser que havien fet alguna estafa i havien cixit pitant. Aquest senyor que veus ací retratat és Attard i Benso, que era el cognom del comte di Cavour. I el de dalt, Gio Battista Attard, que es retrata amb una lletra de canvi. I clar, no crec que cap deutor faça això.

—¿Ha previst escriure unes memòries?

—Quan siga gran. Quan tinga temps. Temps del meu, no del vostre.

—¿Vostè és un periodista no consumat?

—Era la meua vocació. Jo sóc periodista llicenciat de l'única cosa que el podies llicenciar l'any 1935. En l'ú-

nica escola de periodisme, la d'*El Debate*, compartint pupitre amb Dionisio Rídruejo, periodista que aleshores era feixista.

—¿És cert que Rídruejo li va negar el carnet de periodista?

—Personalment. Jo vaig anar amb la documentació del *Diario de Valencia*, que, després d'haver estat ocupat pels comunistes, preteníem traure'l a l'estiu del 39. I Dionisio, a qui jo havia deixat més d'una volta 20 duros, quan podies sopar bé per 3'50 pessetes, em va dir: "Tu no escribirás jamás en este régimen. Tu hueles a cera". Després, en les seues memòries es refereix a mi amb molta cordialitat, però en aquell moment era feixista i director general de Premsa. I exercia el seu

ofici amb corretjam, pistola al cinturó, polaines... Estava en el mateix despatx que després estaria Manuel Broseta de secretari d'Estat per a les Autonomies.

—*Vostè mantenia discussions suoses amb José Antonio Primo de Rivera, ¿no?*

—Me'l va presentar Dionisio. Ells es reunien en un bar que feia xamfrà a Castellana i Recoletos. El Bakanik. Dionisio tenia l'obsessió de fer-me falangista, però jo estava més en la línia d'Angel Herrera, que presidia l'Editorial Católica i inspirador d'*El Debate*. Una de les coses que li objectava a José Antonio era que ells es deien catòlics i no tenien res d'això. I ell em va dir: "Nosotros, con la iglesia, sin la iglesia y contra la iglesia". Això era el feixisme. El somni de Dionisio com a periodista era ser corresposnal a la Roma de Mussolini.

—*No devia tenir problemes amb el franquisme, ¿veritat?*

—Vaig tenir el problema de no poder ser periodista. I no vaig tenir mai cap càrrec de designació digital, perquè considerava que on no hi havia un reconeixement dels drets no era possible exercir-los. Vaig fer una oposició daurada.

—*¿Com i qui el va involucrar en l'elaboració de la Constitució?*

—Vaig anar a les Corts amb il·lusió, però vaig veure que era un *tinglado* oligàrquic dels partits, com continuava sent, a pesar que la constitució diu que els partits funcionaran democràticament. En realitat, les meses són les que governen; el diputat ras no sap de què va, només sap que quan s'alça un dit és que sí; dos, que no; i tres, abstenció. I li vaig dir a Leopoldo Calvo Sotelo que jo no havia deixat el meu bufet d'advocat, que era el que més tributava a València, per a no fer res i cobrar 128.000 pessetes al mes sense drets de representació i pagar de la meua butxaca la mecanògrafa. Que me'n tornava a València pel frau que implicava ser diputat i no saber de què. Ens vam reunir, perquè jo era vice-president de la Federació de Partits Populars, i Pío Cabanillas va dir: "Oye Leopoldo, éste serviría para *pastorear* la Comisión Constitucional". Li va semblar bé i a mi també. Era un gran repte.

—*¿Quantes versions té de la Constitució?*

—Totes les que he trobat.

—*El punt de més difícil consens ¿quin va ser?*

—Hi ha haver una esmena amb relació a l'article de la seguretat ciutadana, redactada per Jesús Sancho Rof, que

procedia del feixisme i era el segon de bord de Rodolfo Martín Villa. Martín Villa utilitzava Sancho Rof per a presentar esmenes feixistes en UCD. Aquella esmena afectava a la duració de la detenció provisional allargant-la a més de les 72 hores. I es va muntar un cacau

“L'Estatut el van fer quatre ignorants a Benicàssim. Dels meus i dels altres”.

majúscul. Felipe González em va dir que ells trencaven la baralla si això anava endavant. Vaig suspendre la sessió.

—*¿La constitució ha de ser un referent fòssil o, al contrari, ha d'evolucionar al ritme de les exigències socials?*

—Les constitucions tècnicament es divideixen en rígides i flexibles, segons la possibilitat de reforma. Per a mi han de ser de fàcil reforma. Cánovas va instituir en la Constitució del 76, i nosaltres ho vam recollir, que havia d'existir un

“Abril Martorell només volia aparèixer davant les manifestacions i ensenyar-li la foto a Suárez”

respecte general a la Constitució interna o permanent dels estats. Dels principis fonamentals, com la unitat indivisible de la pàtria, com la forma de govern constant pel que fa a la sobirania nacional,... Quatre idees mares. Alterar qualsevol d'aquest preceptes equival a una nova

Constitució, perquè es necessiten les tres cinquenes parts de les dues cambres, la dissolució de les Corts, la convocatòria d'unes altres Corts, la ratificació de les dues cambres d'una nova Constitució i el seu referèndum.

—*¿Se la sap de memòria, la Constitució?*

—No, home, no. Molta gent em diu que sóc el pare de la Constitució, però jo no hi vaig participar. No hi vaig posar ni una coma. L'única cosa que vaig fer era imposar la concòrdia i la tolerància entre els que feien la Constitució. Vaig tolerar que es votara tot excepte l'existència de Déu.

—*¿Les autonomies han resolt el problema d'Espanya? ¿O el problema d'Espanya són les autonomies?*

—L'article segon de la Constitució diu que la Constitució es fonamenta en la unitat indivisible de la nació espanyola i reconeix —la cara i la creu— el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions que la integren. I això és el que desentrotlla després l'article 8è. malament. La Constitució es va fer sobre la marxa fins l'article 18è. Es van practicar els referèndums dels estatuts català i basc per un decret llei sense que existira llei de referèndum. Tal era la pressió. El problema era o ruptura o reforma. I vist als 12 anys, no sé què hauria estat millor, perquè en optar per la reforma vam haver de cedir i transigir en mil qüestions; entre altres, el protagonisme dels senyors que, procedint del passat, es perpetuaven en la seua intervenció política. Moltes de les claudicacions d'UCD dimanaven d'això, perquè sempre podien retrucar-te que feia quatre dies li posaves el pal·li a Franco. Però això, segurament, va evitar la possibilitat d'una intervenció violenta dels poders fàctics.

—*¿Com es va desbloquejar l'Estatut valencià, que va estar mesos i mesos en la via morta?*

—Va estar en la via morta perquè la dreta van caure en la *favà* del debat dels accents, això que està revivint ara en l'Ajuntament de València. Això, però elevat al cub, determina una confrontació estúpida que, de poc, ens deixa sense estatut. El problema dels símbols no ens havia d'haver acollonit. A mi em van fer presidir el debat de la Comissió Constitucional en què es va aprovar la denominació de *regne*, i jo li vaig fer un informe a Calvo Sotelo dient-li que això obria una guerra a València. No entre a dir si procedia posar *regne*, *país* o la imbecil·litat de Comunitat Valenciana, que

me la vaig inventar jo. I ara hi ha el contrasentit que, quan fan la predicció meteorològica diuen: "La Comunidad tendrá frío". Home, podem ser país o regne, però geopolíticament no som una comunitat.

Bé, i li vaig dir a Leopoldo que s'havia equivocat perquè en les Corts, el dia que es presentara, ens pegarien un bac de por. En les Corts hi havia el grup de Fernández Ordóñez, que no estava en la Comissió, amb Luisito Berenguer, que era carn i unglia dels socialistes, i el mateix Paco Fernández, que quan parlava en les Corts variava el to segons la cara que feia Alfonso Guerra. I, efectivament, això va passar.

—*¿Les reformes que s'insinuen per a l'Estatut li semblen oportunes?*

—L'Estatut el van fer quatre ignorants a Benicàssim. Dels meus i dels altres. Ara estan parlant de la LOTRAVA, l'origen de la qual és una esmena de Fraga. Sense ser de via ampla, van posar un precepte en un estatut de via estreta que podia incloure totes les competències. Però com Fernando Abril, per un costat, i Lerma, per l'altre, de dret no sabien ni xufa, hi van posar aquell precepte. I Fraga, que és un estudiós del dret, va posar una esmena perquè era inconstitucional.

—*¿Abril Martorell i vostè van tenir molts problemes?*

—Cap. L'enviava a fer punyetes quan em pareixia oportú i au. A Abril Martorell no li interessava el fons de res. Només volia aparèixer davant les manifestacions i ensenyar-li la foto a Suárez. He estat 8 anys sense veure'l i quan l'he vist ens hem saludat com si ens haguérem vist el dia anterior.

—*Ara està molt ben considerat pel PSOE, ¿no?*

—Ell sempre ha jugat a dues baralles. Ja m'explicaràs si el càrrec de president d'Unión Naval de Levante és per la gràcia de Déu.

—*Vostè va fundar el Partido Popular Regional Valenciano i era reacció a la integració en UCD.*

—Els partits centralistes són absolutament perjudicials per a la política. Siga el PP o el PSOE. Ells tenen la marca del partit i te la concedeixen a canvi del *royalty*. A canvi que els teus representants a Madrid siguin els que ells et

diuen. Jo no puc concebre això. Jo vaig fer un partit autònom, autonomista, federat amb els afins a efectes de política nacional. La dreta o el centre-dreta només ha guanyat eleccions quan ha anat confederada. La CEDA, per exemple, que va nèixer a València, al Teatre Apolo, en la primera assemblea regional de la Derecha Regional Valenciana. Però com a partit únic, la dreta mai tindrà la majoria.

—*¿UV està fent el paper d'aquella Convergència Valenciana que vostè somiava?*

—No, perquè no és, de moment, un partit confederable. En cap moment, que jo tinga constància, ha manifestat el seu desig de confederar-se. És una força

intel·lectuals molt superiors a les que té València. Mentre que al segle passat Catalunya està formant la unitat que va exposar Miquel Roca per a l'acceptació del terme nacionalitat, ací estàvem fent corones de llorer per a don Teodor Llorente. I ací acabava el nostre nacionalisme. Nosaltres seguim sent *muelles*, que deia aquell.

—*¿El problema de la identitat valenciana no s'ha resolt amb tants anys d'Estatut?*

—Crec que no. Si els empresaris es barallen entre Castelló, València i Alacant... Si encara no hi ha una consciència autonòmica empresarial... Alacant no ens pot veure. I Castelló... Castelló és més afí a la Tarraconense. La civilització ibèrica segueix perpetuant-se.

—*¿Vostè ha llegit Nosaltres els valencians, de Joan Fuster?*

—Fuster és suggestiu. I en aquella època va conduir a una confrontació violenta que no va ser útil per a València.

—*¿Fuster sol va fer tant?*

—El gran colp intel·lectual és de Fuster. ¿Hi ha algun altre intel·lectual a València? A nosaltres, la taronja ens ha mineralitzat. València, fins que arriba la riquesa tarongera, té una plétora d'intel·lectuals que queden anul·lats amb els diners de la taronja. Això no s'ha investigat. Abans de l'èxit del taronger, ací teníem don

Roc Chabás, don José Enrique Serrano Morales, el baró d'Alcalí... Avui tenim peons de segona. Els diners van caure en mans de gent que no tenia cultura. Si és gent que té cultura, amplia la seua biblioteca, però si no...

—*Es compren polseres.*

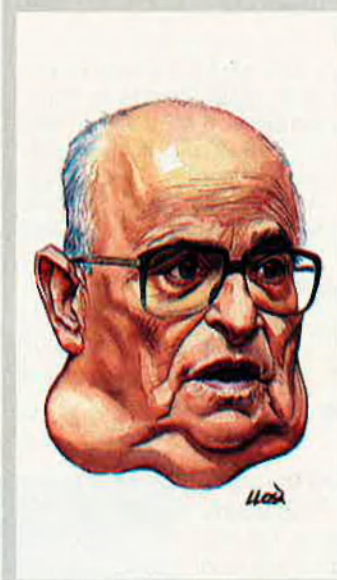
—I ara estem en la civilització del iot, que és la que agermana les dretes i les esquerres.

—*¿I aquest país, o comunitat que va inventar vostè, no té solució?*

—No sé. Hi ha uns estudis que citava Sánchez Agesta, uns sondejos molt seriosos de l'any 71, on València donava un signe pobríssim de sentit comunitari. ¿Tu has provat d'anar a Alacant? Alcoi pensa en català. Es com si estigueres a Terrassa. Però la ciutat d'Alacant... Ves-hi i veuràs. ¿No tens material per a fer un llibre ja?

El falcó maltès

Darrere d'aquesta expressió de canonge hi ha un burgès —condició insòlita per aquesta latitud— de la quinta de Carrillo. Nét i besnet de notaris valenciano-maltesos, va arribar a ser conseller de 76 bancs i a presidir la UCD de València durant l'època de la crispació nacional. Avui, dins d'uns pantalons amb més botons a la bragueta que una sotana, fa reflexions de savi i creu que el blaverisme va causar més mal a la dreta que a l'esquerra.

nascuda visceral i emotivament en torn d'una persona amb capacitat de convocatòria. Hauríem de saber si es consolida com a partit o no.

—*Els impulsos de Vicente González Lizondo beneficien el pacte PP-UV i la imatge de l'Ajuntament.*

—Tota coalició que no responga més que a una situació circumstancial no té fonament, perdurabilitat ni transcendència. ¿Com pot una coalició en la capital d'una província donar la consistència d'una força política concurrent amb capacitat de competència? Estan assenyalant les seues divergències en la corporació legislativa i encenen la metxa d'un pseudo-nacionalisme que, a més, arriba a proclamar l'autodeterminació. I aquestes coses, o són molt profundament sentides i proclamades o s'està jugant amb foc.

A Catalunya el sentit nacionalista existeix perquè hi ha unes arrels

Miquel Alberola